

ФІЛОСОФІЯ

УДК141.319.8(477.82)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2021.2.7>

І. Л. КОВАЛЬЧУК

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ikovaljchuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0003-2165-5367>*

АНТРОПОЛОГІЧНА КРИЗА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Проблема антропологічної кризи є однією з ключових тем у дискурсі філософських досліджень. Показано, що означена проблема особливо загострюється в XXI столітті, спровокована не в останню чергу потужними глобалізаційними процесами та технократичним розвитком, а також наслідками пандемії Covid-19. Зроблений акцент на протилежних поглядах та оцінках наслідків науково-технічного розвитку суспільства. Показано, що випередження науково-технічного розвитку призвело до порушення балансу між технологічним та соціокультурним потенціалом людства.

Розглянуто ознаки та прояви антропологічної кризи сучасного техногенного суспільства. Обґрунтовано, що сучасна цивілізація переживає глибинну антропологічну кризу у різних сферах життя і потребує нівелювання гостроти та відповідних стратегій її подолання. Проаналізовано концепцію людської присутності у ціннісно-смісловому універсумі С. Б. Кримського як стратегію розв'язання антропологічної кризи.

Ключові слова: антропологічна криза, сучасність, технократизм, інформаційне суспільство, глобалізація, людина.

Вступ. Початок XXI століття ознаменувалися переходом від антропоцентризму до універсалізму та посилення завоювань глобалізму. На фоні цих тенденцій набуває планетарного масштабу антропологічна криза, головними проявами якої постають знецінення і знеособлення людини та її життя, перетворення людини в засіб досягнення позаособистісних цілей, викривлення сутності гуманізму, посилення тенденцій масовізації, заміна гуманістичних ідеалів і цінностей ерзацами масової культури, споживацтво, панування технократичного мислення тощо. Ще у 20-х роках XX ст. М. Шелер зазначав: «ми живемо за такої доби, – вперше за тисячолітню історію людства, – коли людина сама для себе стала цілком проблематичною: вона вже не знає, що вона є, і одночасно знає, що вона про це не знає» [Шелер : 29]. За століття ці висновки не лише не втратили своєї актуальності, а, навпаки, набули ще більшого звучання.

Поставлення проблеми. Питання антропологічної кризи має свою давню історію, однак у XXI столітті воно потрапляє в епіцентр уваги

вчених. Причина такого інтересу – зростання загрози зникнення людини – як духовно, так і тілесно. Глобалізаційні процеси розвитку людської цивілізації, зростання технічного компоненту в житті соціуму та цифровізації носять суперечливий характер і не мають однозначної оцінки представниками різних філософських шкіл і течій щодо їх ролі та значення для майбутнього розвитку людства. Пандемія та її наслідки засвідчили, що антропологічна криза подібно вірусу «мутує», поглиблюється, набуває нових форм.

Залишається відкритим питання щодо концепції подолання антропологічної кризи, формування світоглядних констант, які б дозволили без страху і впевнено дивитися людині у майбутнє, чого вона потребує на фоні загострення пандемії, воєн, екологічних та демографічних проблем тощо.

Аналіз попередніх досліджень. Існує ціла філософська традиція у дослідженні антропологічної кризи, яка стає однією з ключових проблем гуманітарного знання сучасних вче-

них. Названу кризу пов'язують з такими явищами як масове суспільство, масова культура та масова людина мислителі Франкфуртської школи. Розглядають кризу людини у її тісному взаємозв'язку із цивілізаційною кризою А. Печчеї, С. С. Хоружий, В. В. Кизима, Т. Д. Суходуб. Глобальний характер антропологічної катастрофи та загрози щодо майбутнього описують С. Б. Кримський та Ф. В. Лазарев. Антропологічну кризу характеризують як кризу гуманістичних цінностей В. І. Шинкарук, В. П. Іванов, В. Г. Табачковський, С. Б. Кримський та інші. Прояви антропологічної кризи, її особливості у сучасну добу аналізують М. О. Булатов, В. П. Загороднюк, К. С. Малеев та ін.

Нові «технології» розв'язання антропологічної кризи в умовах постмодернізму пропонують А. О. Осипов та Л. А. Солонько. Торкаються теми антропологічної кризи інформаційного суспільства в контексті глобальних змін під впливом науково-технічної революції та розглядають стратегії подолання кризи людини О. М. Городиська, Т. М. Дишкант, О. В. Запорожченко, Н. Д. Ковальчук, С. Б. Кримський, Д. Е. Муза, І. В. Тарасенко та інші.

Мета статті полягає у визначенні соціокультурних ознак антропологічної кризи сучасного інформаційного суспільства та можливих стратегій її подолання.

Виклад основного матеріалу. Світогляд попередніх епох забезпечував достатньо ефективно вирішення фундаментальних світоглядних проблем (свободи, смерті, самотності тощо), екзистенційними означити які є всі підстави. В попередні епохи людина знаходилась під впливом певних ідеологічних конструктів, які визнавалися мегаспільнотою і були репрезентовані у певні міфологеми та ідеологеми, які, власне, і давали їй міцний фундамент у житті, коли вона стикалася з проблемами екзистенційного характеру. Початок ХІХ століття ознаменувався поступовим загостренням антропологічної кризи, а перехід людського суспільства до інформаційної стадії в останні десятиліття ХХ століття спровокував появу її нових проявів.

Ознаки антропологічної кризи техногенного суспільства очевидні – питома вага кризи, на жаль, посилюється і зростає; проникає у різні сфери життя людини; динамічна попри різні протидії та стратегії запобігання; зміц-

нює позиції у ролі соціокультурної константи сучасної цивілізації.

Суть антропологічної кризи полягає в колізіях людського світовідношення, що виявляють нездатність людини пристосуватися до нею ж створеного середовища [Філософський енциклопедичний словник : 27]. Суттєвими ознаками кризи, на думку мислителів Київської світоглядно-антропологічної школи – М. О. Булатова, В. П. Загороднюка, С. Б. Кримського, К. С. Малеева, Л. А. Солонько, постають «богопошищеність» та «новостійна свідомість» [Філософська антропологія : 200]. Вищеназвані ознаки постають переважаючими модусами життєсприйняття сучасної людини, які закладаються в процесі соціалізації різними її агентами, в тому числі й освітою. Богопошищеність виражається у відчутті самотності людини, самотності, від якого вона страждає; прирікає на постійний пошук, метою якого є відновлення зв'язку з глибинними основами буття, досвід самого буття, втраченого в гонитві за кількісними показниками прогресу [Філософська антропологія : 200]. Щодо новостійної свідомості, головним темпоральним чинником якої є новина, – також відриває людину від її власних буттєвих коренів, первісної єдності із світом через перенасичення інформацією, заклик до діяльнісного активізму, автоматичного зменшення чи навіть ігнорування внутрішньої потреби до рефлексії [Ідея культури : 13–14]. Як наслідок – «екзистенційна фрустрація» – термін, який означає таку життєву позицію, в якій головним системоутворюючим принципом стає знижений рівень показника осмисленості життя.

Можемо констатувати про кілька головних акцентів у виявленні змісту та сутності антропологічної кризи. Зокрема, ряд вчених у дискурсі сучасних досліджень антропологічної кризи зосереджують увагу на її обумовленість науково-технічним прогресом та впливом інформаційного суспільства. Інші – пов'язують причини кризи, а відповідно і стратегії подолання пріоритетно з внутрішнім світом особистості, індивідуальною екзистенцією.

Розглянемо детальніше причини антропологічної кризи. Сучасний світ знаходиться в ситуації «стійкого нерівноважного стану», користуючись термінологією синергетики, чи,

іншими словами, перебуває в точці біфуркації. Відповідно, потребує компенсуючих стратегій. Однією з них виступає наука як важливий чинник культурно-історичної еволюції та соціального прогресу. Наука однозначно демонструє потужні досягнення, але на разі не завжди пропонує достатньо якісні механізми, які б сприяли регуляції та врівноваженню цивілізаційного розвитку. Натомість нерідко відбувається протилежне – нарощування потенціалу руйнівних технологій. Застосування наукового знання до вирішення найгостріших соціокультурних проблем не завжди призводить до їх якісного вирішення. А випадками провокує появу «загрозливої колізії між цивілізацією та екзистенцією», – стверджує С. Б. Кримський. – Людина виявилась розір'ятою між палеолітом свого духовного підпілля та науково-технічним прогресом, який, за висловом А. Ейнштейна, став нагадувати сокиру в руках дикуна» [Кримський : 4].

Сутність антропологічної кризи сучасного постіндустріального суспільства вченими розглядається як загроза втрати людиною головних смислів свого життя. Інформаційна цивілізація, яка супроводжується глобалізаційними процесами, призводить до розмивання соціальних норм, перетворення особи на виконувача соціальних ролей, втрати персоніфікації, кризи ідентичності. Дослідники у своїх розмірковуваннях здебільшого зупиняються на морально-етичному дискурсі проблеми, яка стосується покоління Net. Попри всі досягнення інформаційної цивілізації та прогнози трансгуманістів особливо щодо можливості фундаментальних змін людини за допомогою прогресивних технологій з метою її вдосконалення у фізичному, психічному та розумовому аспектах, не можна ігнорувати ризики, до яких ці зміни можуть призвести. Коли в XIX столітті людина почала активно оволодівати природою, в XX – зробила акцент на науку і техніку як головні константи могутності людини у світі, то вже в XXI столітті стало зрозуміло, що 1) експерименти над природою досягли своєї критичної межі, настільки величезних розмірів досягли екологічні проблеми і 2) людство стає безпорадним перед технікою, яку саме і винайшло. Результатом стало формування сурогатного еkleктичного світогляду, в якому людина поступово втрачає свою цінність як духовна істота. На поглиблення

проблем впливає і стрімке розповсюдження вірусної інфекції Covid-19, яка завдала не лише фінансові та матеріальні збитки у масштабах всього людства, але і моральні та духовні [Сухова : 135]. Цілком очевидний факт: пандемія оголила приховані раніше факти антропологічної кризи на різних рівнях соціальної системи, неоднозначно вплинула на важливі процеси самоорганізації в сучасному світі.

Не можемо не погодитися з думкою Н. А. Ченбай про те, що «технократичний підхід до дійсності є визначальним у сучасному глобалізованому світі» і за допомогою техніки і технологій вирішується багато суспільних проблем [Ченбай : 142]. Прогрес техніки має переваги: випереджає прогрес соціокультурний, прискорює процес модернізації суспільства, впливаючи на культуру, соціум і людину, в першій чверті XXI століття є основоположним у сучасному глобалізованому світі. Водночас технократизм містить в собі потужні небезпеки – ігнорування духовних запитів людини, її потреб та інтересів, які не піддаються математичному обрахунку. В цьому контексті, відмічає вчений, технології розвиваються значно швидше, ніж людина може усвідомити та прийняти можливі наслідки їхнього впливу на життя людства. Причина, на думку дослідника, у відмінностях систем цінностей – технократичної та традиційної [Ченбай : 143].

В XXI столітті попри неймовірні науково-технічні досягнення все більше зростає безпорадність людини перед технікою – через посилення ролі віртуального спілкування, використання штучного інтелекту і т.п., що призводить до поступового відсторонення людини від самої себе та інших. Такі наслідки можуть долатися за умови адекватної оцінки місця та ролі науки і технологій у сучасному світі. Суперечка сциєнтистів і антисциєнтистів ставатиме конструктивною за умови всебічного аналізу технократичного мислення як різнопланового і суперечливого феномену сучасної духовної культури, якісного підходу до розуміння стратегії розвитку суспільства та можливо пропонування нової соціальної альтернативи.

Сучасне суспільство породжує нову універсальну людину, вважає А. Розлуцька, яка позірно демонструє зовнішню активність. Внутрішній світ цієї нової людини можна охарактере-

ризувати як закритий та пасивний, вона функціонує механічно. Як наслідок, така особистість не здатна вільно і всебічно розвиватись, через постійний і масований вплив нав'язливої інформації маніпулятивного характеру, без якої вона не може брати участь у житті суспільства, адже випадає із загального контексту. Дослідниця уможливує вихід із такої ситуації через пошук розумного балансу між інформаційними технологіями, мас-медіа і цінностями гуманізму, оскільки в суспільстві все виразніше відчувається «потреба переходу від «кількісного ідеалу» епохи масового споживання до розуміння «якості життя» як головної загальнолюдської цінності» [Розлуцька : 29-30].

Описуючи позитивні прояви інформаційної доби, технологічні інновації, які сприяють поліпшенню якості повсякденного буття людей, О. В. Запороженко водночас зосередив увагу на найбільш, на його думку, актуальні антропологічні ризики в існуванні та розвитку інформаційного суспільства – екстремізм та тероризм. Автор обгрунтовано доводить, що названі ризики стали результатом маніпулятивного використання в масових масштабах інформаційного простору [Запороженко : 83].

Елементом антропологічної кризи в техногенному суспільстві Т. М. Дишкант називає кризу свободи людини. Вказує на амбівалентність у сприйнятті свободи сучасною людиною. Дійсно, сучасне суспільство – постіндустріальне, інформаційне, демократичне у порівнянні з попередніми етапами розвитку надає людині набагато більше можливостей. Водночас все частіше ми чуємо, що сучасна людина втрачає свободу. Причиною такого твердження є розгляд свободи «в ракурсі її зовнішньої і внутрішньої спрямованості як негативної і позитивної» [Дишкант : 29]. Якщо в соціальному, зовнішньому для людини, середовищі інформаційного суспільства зростають можливості і свобода вибору та дій, то можливості, пов'язані з позитивною, чи внутрішньою свободою, її духовним рівнем, виступають напряму результатом розуміння того, що є сутністю людини. Втрата свободи сучасною людиною пов'язана з незнанням своєї власної природи та ілюзією у сприйнятті негативної, зовнішньої свободи як свободи в повному розумінні.

Глобальність новітньої світомоделі містить у собі загрози нівелювання людини як автономного мікрокосмосу термінологією античних філософів, як завершального світу в собі. З посиленням глобалізаційних процесів паралельно відбувається втрата людиною своєї індивідуальності; вона перетворюється на об'єкт маніпулювання з боку безликих суспільних сил, перестає бути тотожною сама собі, все більше потрапляє в залежність від мінливих обставин буття.

У добу інформаційного суспільства антропологічні проблеми видозмінюються, модифікуються та загострюються. Представники Київської світоглядно-антропологічної школи витоки антропологічної кризи та стратегії її розв'язання пов'язують найперше з внутрішнім духовним світом людини. Так, у розумінні В. Г. Табачковського виявом антропологічної кризи сучасної людини постає її фундаментальна екзистенційна неузгодженість, а саме – криза самоідентичності як кардинальне порушення органічності всіх складових людської життєдіяльності, втрата надійних усталених раціонально вивірених, освячених традицією життєво значущих орієнтирів в усьому універсумі людського буття (на рівні соціальних структур, культури, індивідуальної екзистенції, мислення, ціннісних орієнтацій, моральних імперативів, психічного здоров'я тощо) [Табачковський : 351–355].

С. Б. Кримський у своїх працях «Філософія як шлях людяності і надії» (1996), «Шляхи та роздоріжжя сучасної цивілізації» (1998), «Філософія як путь человечности и надежды» (2000), «Заклики духовности XXI столетия» (2003), «Під сигнатурою Софії. Запити філософських смислів» (2008) та ін. з'ясовує сутність антропологічних проблем сучасного суспільства і пропонує нову концепцію людської присутності у ціннісно-смысловому універсумі як стратегію розв'язання антропологічної кризи. Серед найважливіших принципів його концепції, що регламентують буття духу як основи особистості, виділяє принцип: а) монадності особистості; б) «третьої правди», який виражає незвідність життя до альтернативи «щастя – нещастя», «успіх – поразка» тощо, позначає вихід з буденності на високі обрії надії; в) екзистенційного крещендо; г) несилової боротьби добра зі злом; д) морального розуму, утверджує розум, насто-

яний на совісті, котрий відкидає навіть найефективніші шляхи до успіху, якщо вони уражені морально ущербними наслідками.

Вимога вченого – утвердження так званої монадної особистості, «що здатна репрезентувати свою націю, свою культуру, свою епоху і тим самим маніфестувати індивідуальну іпостась універсального досвіду» [Кримський : 12–13]. Принцип еквіпотенційного крещендо передбачає «розуміння життя як зростаючої кульмінації творчих подій, коли смерть особистості становить не кінець, а вінець звершення, альтернативних небуттю» [Кримський : 18]. Водночас не менш актуальним постає потреба утвердження в XXI столітті принципу толерантності, духовна суть якого зводиться не стільки до гасла терпимості, скільки до вимог розуміння Іншого. Може розглядатись як комунікативна прирученість людей одне до одного, котра дає змогу заповнити відстань між полярними позиціями полем взаємопорозуміння, застосуванням консенсусу [Кримський : 19]. На думку вченого, вироблена система принципів має стати важливішим стратегічним ресурсом морального здоров'я кожної нації, людяного поступу історії і визначати духовність нового тисячоліття.

Маємо підкреслити, що альтернативою хаосу, масовизації, коли творчість та самодостатність людського буття редукується до тварного споживання, коли нівелюється неповторність та особливість суб'єктів, панує сірість та посередність, може виступити, на думку С. Кримського та Г. Меднікової, насамперед духовність, як заклик індивідуального становлення та розшифрування самобуттєвості, як ціннісне творче вибудовування особистості; як культурна парадигма рубежу тисячоліть [Меднікова : 52].

Очевидно, що духовності не можна навчити, не можна прищепити індивіду. Вона формується ним самим у процесах активної діяльності, під впливом певних зразків поведінки інших людей. «Духовність, – вважає С. Б. Кримський, – не тотожна духовному життю суспільства. Вона виступає як спосіб самобудови особи і конститується у вигляді покликання її носія. Духовність пов'язана з вибором свого власного образу, своєї долі та ролі...» [Кримський : 4].

Катарсисна здатність сучасних світоглядних систем не достатньо ефективна. Не забезпечують очікуваного результату у розв'язанні

антропологічної кризи ні наука і техніка, ні освіта, ні мистецтво, ні релігія, ні сфера матеріальної життєдіяльності. Пандемія ще більш виразно унаочнила слабкі і сильні сторони людства. Здобутки й досягнення – цифровізація життя, впровадження дистанційної освіти, поширення можливостей онлайн-спілкування і т.п. – потужні реформування як відповідь на пандемію в цілому не змінили спосіб життя і мислення людей. Адже паралельно з проривами в багатьох сферах життя оголились і проблеми (для прикладу в соціальній сфері – освіті, медицині, стосунках тощо), які існують тисячоліттями і які можна звести до однієї – проблеми людяності в людині.

Події в світі останніх років яскраво ще раз засвідчили, що проблеми в економічній, політичній та культурній сферах є наслідками антропологічних проблем і особливо – антропологічної кризи. Саме вона є коренем, основою, яка не дає можливості максимально та ефективно розв'язувати всі решту проблем. Світогляд людини, її мислення, спосіб життя мають бути одним з пріоритетів реформ та політики розвитку держав та організацій світового рівня. Адже ми як людство починаємо жити в умовах постійних змін і не лише локального, але й планетарного рівнів. Проблеми глобального характеру спонукають нас вчитися відповідати на виклики часу, робити висновки, змінювати своє відношення до себе і світу. Пандемія наочно продемонструвала людству, що варто боятися не стільки вірусу, скільки формату сучасного способу життя – неусвідомленого й безвідповідального.

Видається доречним згадати вислів М. Бубера про різні епохи існування людського духу – «облаштованості й епохи бездомності». У контексті наших розмірковувань бездомність співзвучна концепту М. Шелера щодо незнання людини самої себе, своєї природи. Водночас облаштованість духу – це здійснюване людиною самопізнання й самоусвідомлення, завдяки яким її знання постають не просто почерпнутими із навколишнього світу, а прожитим, засвоєним, включеним до буття, яке (знання) стає його досвідом, основою. Якщо подібного акту осмислення не відбувається – знання залишається інтелектуальним, відірваним від буття, відповідно не може дати людині відчуття облаштованості її духу.

Висновки. Антропологічна криза супроводжує людину від моментів її виникнення у різних формах прояву. Ознаками зазначеної кризи у ХХ–ХХІ столітті стали богопошищеність, необлаштованість у світі, не-засвоєння знання духом, децентрованість по відношенню до себе, криза ідентичності тощо. Драматизм буття сучасної людини загострює нарощування темпів глобалізаційних процесів, посилення інформатизації й цифровізації життя людського суспільства, зростання технократизму.

Зняття гостроти антропологічної кризи, її мінімізації можливі завдяки становленню справжньої буттєвості людини, завдяки процесам самоусвідомлення та самопізнання. Така позиція вже неодноразово звучала в історії

філософської думки, однак на порозі III тисячоліття зростає потреба у її реалізації як відповіді на виклики сьогодення, підкріплення теоретизувань практичними кроками. Такий підхід вимагає трансформації освітнього процесу – для прикладу, включення майндфулнес-практик (безоцінкове пізнання та усвідомлення свого досвіду в теперішній момент, що виникає внаслідок свідомого скерування уваги), програми SEE Learning (соціальне, емоційне та етичне навчання), медитаційних практик тощо, які уможливають трансформацію та переформування особистості у напрямку вкоріненості в буття, її облаштованості, центрованості, відповідальності за власне життя, існування природи й людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городиська О.М. Масова людина та проблема психагогії в умовах поглиблення антропологічної кризи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. №3 (38). С. 144–152.
2. Дишкант Т.Н. Криза свободи людини як елемент антропологічної кризи в техногенному суспільстві. *Вісник харківського національного університету імені Каразіна. Сер. Теорія культури і філософія науки*. 2019. Вип. 60. С. 29–35.
3. Запорожченко О. В. Антропологічні проблеми інформаційного суспільства. *Молодий вчений*. 2016. №12.1 (40). С. 81–86.
4. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / Бистрицький Є. К., Пролієв С.В., Кобець Р.В., Зимовець Р.В. Київ : Альтерпрес, 2003. 192 с.
5. Кримський С.Б. Заклики духовності ХХІ століття. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2003. 32 с.
6. Меднікова Г. Священні розміри існування. *Людина і світ*. 2003. № 2. С. 52–57.
7. Розлуцька А. Суперечливість впливів глобалізованого світу на людину. *Освіта регіону*. 2010. № 4. С. 28–32.
8. Сухова Н. М. Пандемія: загроза чи урок людству в ХХІ столітті? *Вісник НАУ. Сер. Філософія. Культурологія*. 2020. №2 (32). С. 135–140.
9. Табачковський В. Г. Полісутнісне homo : філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлексивності». Київ : ПАРАПАН, 2005. 432 с.
10. Філософська антропологія в контексті сучасної епохи / Булатов М.О., Загороднюк В.П., Малеев К.С., Солонько Л.А. Київ : Стило, 2001. 245 с.
11. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 751 с.
12. Ченбай Н.А. Технократичне мислення в сучасному суспільстві (соціокультурний аналіз). *Вісник НАУ. Сер.: Філософія. Культурологія*. 2020. № 2 (32). С. 140–144.
13. Шелер М. Положение человека в космосе. *Проблема человека в западной философии*. Москва : Прогресс, 1988. С. 28–64.

REFERENCES

1. Horodyska, O.M. (2018). Masova liudyna ta problema psykhahohiky v umovakh pohlyblennia antropolohichnoi kryzy [Mass human and the problem of psychogogy in the deepening of the anthropological crisis]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, 3 (38), 144-152. doi: 10.21564/2075-7190.38.140014 [in Ukrainian].
2. Dyshkant, T.N. (2019). Kryza svobody liudyny yak element antropolohichnoi kryzy v tekhnohennomu suspilstvi [The crisis of human freedom as an element of the anthropological crisis in a man-made society]. *Visnyk kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni Karazina. Ser. Teoriia kultury i filosofii nauky*, 60, 29-35. doi: 10.26565/23 06-6687-2019-60-04 [in Ukrainian].
3. Zaporozhchenko O.V. (2016). Antropolohichni problemy informatsiinoho suspilstva [Anthropological problems of the information society]. *Molodyi vchenyi*, 12.1 (40), 81-86. doi: 10.36059/978-9934-588-42-6/125-144 [in Ukrainian].
4. Bystrytskyi, Ye. K., Proliieiev, S. V., Kobets, R. V., Zymovets, R. V. (2003). Ideia kultury: vyklyky suchasnoi tsyvilizatsii [The idea of culture: the challenges of modern civilization]. Kyiv : Alterpres [in Ukrainian].

5. Krymskyi, S.B. (2003). Zaklyky dukhovnosti XXI stolittia [Spirituality` appeals of the XXI century]. Kyiv : Vyd. dim "KM Akademiia" [in Ukrainian].
6. Miednikova, H. (2003). Sviashchenni rozmyry isnuvannia [The sacred dimensions of existence]. *Liudyna i svit*, 2, 52–57. [in Ukrainian].
7. Rozlutska, A. (2010). Superechlyvist vplyviv hlobalizovanoho svitu na liudynu [Contradictory effects of the globalized world on a human]. *Osvita rehionu*, 4, 28-32 [in Ukrainian].
8. Sukhova, N. M. (2020). Pandemiia: zahroza chy urok liudstvu v XXI stolitti? [The pandemic: a threat or a lesson to humanity in the 21st century] *Visnyk NAU. Ser. Filosofiia. Kulturolohiia*, 2 (32), 135-140. doi: 0.18372/2412-2157.32.15122 [in Ukrainian].
9. Tabachkovskiy, V. H. (2005). Polisutnisne homo : filofsko-mystetska dumka v poshukakh "neevklidovoi reflektivnosti" [Poly-essence Homo: philosophical and artistic thought in search of "non-Euclidean reflectivity"]. Kyiv : PARAPAN [in Ukrainian].
10. Bulatov, M. O., Zahorodniuk, V. P., Maleiev, K. S., Solonko, L. A. (2001). Filosofska antropolohiia v konteksti suchasnoi epokhy [Philosophical anthropology in the context of the modern era]. Kyiv : Stylos [in Ukrainian].
11. Shynkaruk, V. I. (2002). Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv : Abrys [in Ukrainian].
12. Chenbai, N. A. (2020). Tekhnokratychne myslennia v suchasnomu suspilstvi (sotsiokulturnyi analiz) [Technocratic thinking in modern society (sociocultural analysis)]. *Visnyk NAU. Ser.: Filosofiia. Kulturolohiia*, 2 (32), 140-144. doi: 10.18372/2412-2157.32.15123 [in Ukrainian].
13. Sheler, M. (1988). Polozhenye cheloveka v kosmose [The position of human in the universe]. *Problema cheloveka v zapadnoi fylosofyy*. Moskva : Prohress [in Russian].

I. L. KOVALCHUK

*Candidate of Philosophical Sciences, Docent,
Lecturer at the Department of natural sciences and mathematics,
Municipal Higher Educational Institution «Lutsk Pedagogical College»
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: ikovalchuk@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0003-2165-5367>*

ANTHROPOLOGICAL CRISIS IN CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY

The problem of anthropological crisis is one of the key topics in the discourse of philosophical research. It is shown that this problem is especially acute in the XXI century, provoked not least by powerful globalization processes and technocratic development, as well as the consequences of the Covid-19 pandemic. Emphasis is placed on opposing views and assessments of the consequences of scientific and technological development of society. It is shown that the advancement of scientific and technological development has led to a violation of the balance between technological and socio-cultural potential of humanity.

Signs and manifestations of the anthropological crisis of modern technogenic society are considered. It is substantiated that modern civilization is experiencing a deep anthropological crisis in various spheres of life and needs a leveling of the crisis acuteness and appropriate strategies to overcome it. The concept of human presence in the value-semantic universe of S. Krymsky as a strategy for solving the anthropological crisis is analyzed.

Key words: anthropological crisis, modernity, technocracy, information society, globalization, man.

*Стаття надійшла до редакції 23.05.2021
The article was received 23.05.2021*